

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Abdijhoeve Hof ten Brukom in Sint-Pieters-Leeuw

Monument met overgangszone

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Abdijhoeve Hof ten Brukom, Sint-Pieters-Leeuw, Bergensesteenweg 711 –
monument met overgangszone

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/23077/106.1

Daan Declercq

5/12/2018

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Sint-Pieters-Leeuw en de wijk Brukom	4
1.2.2.	De abdij van Ter Kameren	4
1.2.3.	Abdijhoeve Hof ten Brukom	5
1.2.4.	Verdere evolutie na de opheffing van de abdij.....	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	9
1.3.1.	Noordwestelijke vleugel met inrijpoort	9
1.3.2.	Zuidwestvleugel	10
1.3.3.	De zuidoostelijke vleugel, of stalvleugel	12
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	16
2.	Evaluerend gedeelte	16
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	16
2.1.1.	Historische waarde	16
2.1.2.	Architecturale waarde	18
2.2.	Motivering van het type bescherming	22
2.2.1.	Motivering bescherming als monument	22
2.2.2.	Motivering van de overgangszone	22
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	23
2.3.1.	Afbakening beschermd monument.....	23
2.3.2.	Afbakening overgangszone	23
2.4.	Juridische toestand	24
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	24
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	24
2.4.3.	Water:	24
3.	Beheersvisie	24
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	24
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	24
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	25
4.	Bronnen	25
4.1.	Archiefbronnen	25
4.2.	Literatuur	25
4.3.	Internetbronnen	26
4.4.	Mondelinge en niet uitgegeven bronnen	27
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	27
5.1.	Omgevingsplan	27
5.2.	Fotobijlage	27
5.3.	Documentatie	27

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

De abdijhoeve Hof ten Brukom is gelegen aan de Bergensesteenweg 711 in Sint-Pieters-Leeuw.

Het voorliggende dossier vloeit voort uit het project "Herinventarisatie van de Vlaamse Rand" uit de beleidsnota. De voorgestelde beschermingsdossiers vormen een aanvulling op de bestaande beschermingen in de Vlaamse Rand, en zijn gekozen in functie van hun hoge erfgoedwaarde, in combinatie met hun illustratieve karakter voor het specifieke verhaal van de Vlaamse Rand. De hoeve is één van de zeldzame relictten die nog getuigen van het landelijke karakter van het gehucht Brukom, Sint-Pieters-Leeuw. Het gesloten hoevecomplex dateert van 1777 en was afhankelijk van de abdij van Ter Kameren.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Sint-Pieters-Leeuw en de wijk Brukom

De voormalige abdijhoeve is gelegen in Sint-Pieters-Leeuw, meer bepaald in het gehucht Brukom ten zuidoosten van de dorpskern. Brukom ligt langs de Bergensesteenweg, een drukke en vrijwel rechte verbinding tussen Halle en Brussel (Anderlecht). De steenweg loopt nagenoeg parallel met het kanaal Charleroi-Brussel (langs de Zenne) en de spoorlijn die Halle met Brussel verbindt.

Brukom is van oudsher een belangrijk gehucht gelegen op een knooppunt van wegen en waterlopen.¹ Het feit dat de plaatsnaam *Breucum Ham[eau]* voorkomt op de kaart van Frickx (1712) illustreert zijn strategisch belang.² Hier vloeiden oorspronkelijk de Labbeek, de Rodebeek en de Pijnbroekbeek samen en mondden uit in de Zenne.³ Al reeds sinds de middeleeuwen van groot belang is de *Eizingensteenweg*⁴ die het gehucht van zuid naar noord doorsnijdt en leidt van Halle, over Sint-Pieters-Leeuw, naar Asse. In 1707 kwam daar de *Steenweg op Bergen* (tussen Bergen en Brussel) bij, die in het gehucht Brukom aansluit op de Eizingensteenweg. De abdijhoeve bevindt zich vlakbij deze belangrijke splitsing van twee steenwegen. Tijdens de Hollandse periode werd gestart met de aanleg van de vaart van Brussel naar Charleroi (1827-1833). De spoorlijn van Halle naar Brussel werd kort nadien in 1838 aangelegd en was van groot belang voor Brukom vanwege het vlakbij gelegen station van Buizingen (gelegen op 1,5 km van Brukom). In de 20ste eeuw volgde een stoomtramverbinding, later elektrische tram, tussen Halle en Brussel.

1.2.2. De abdij van Ter Kameren

De geschiedenis van Brukom is nauw verbonden met de cisterciënzerinnenabdij van Ter Kameren, gelegen in Elsene. De abdij werd opgericht in 1201 en beschikte al vrij snel over uitgestrekte bezittingen verspreid over een zeventigtal lokaliteiten, voornamelijk in de

---

¹ DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 165.

² Geopunt Vlaanderen, *Carte des provinces des Pays-Bas, E.H. Frickx (1744)* [online], www.geopunt.be (geraadpleegd op 12 november 2018).

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Bergensesteenweg* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/114628> (geraadpleegd op 26 september 2018).

⁴ Oude benaming: *Eizingensteenweg* ; huidige benaming: *Bergensesteenweg-Europalaan-Joseph Depauwstraat-Vlezenbeeklaan-etc.*

De Eizingensteenweg was genoemd naar het inmiddels verdwenen gehucht Eizingen, dat in 1801 werd ingelijfd bij Buizingen en in 1838 bij het aanleggen van de spoorweg verdween. (Bron: DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 173).

Brusselse randgemeenten en Vlaams-Brabant.⁵ Dit grondbezit vormde de basis voor de rijkdom van de abdij en werd in eerste instantie door de abdij zelf geëxploiteerd. De landbouwbedrijven die instonden voor de ontginning van de uitgestrekte bezittingen van de abdij werden aanvankelijk uitgebaut door lekenbroeders. Later, veelal vanaf de 16de eeuw, werd overgestapt op het verpachten van de hoeves, zoals ook de pachthoven in Brukom.⁶ De aanwezigheid van de abdij in Brukom gaat terug tot 1238 toen Godfried van Leuven in een oorkonde toelating verleende om goederen te verwerven in Leeuw en Lennik en de verwerving bevestigde van 'het hof van Brucom' door de abdij.⁷ Hiermee wordt niet de pachthoeve bedoeld, maar wel de omwalde motte die tegenover de hoeve was gelegen. De versterkte nederzetting controleerde vermoedelijk de overgang van de Pijnbroekbeek. Hier werd nog minstens tot in de 17de eeuw toegeheven.⁸ De abdij bezat ten minste vanaf de 16de eeuw meerdere pachthoven in Brukom, waarvan het 'Hof te Cloostergoet' (of 'Pachthof van Ter Cameren') het belangrijkste was, en iets zuidelijker was gelegen van het huidige Hof ten Brukom (zie verder). Daarnaast bezat de abdij nog twee kleinere hoeves ten zuiden, die net als het grote pachthof waren gelegen aan de Eizingensteenweg. De drie pachthoeves zijn weergegeven in het kaartboek van Ter Kameren uit 1719.⁹ De grootste, meest noordelijke gelegen hoeve, had een duiventil op de binnenplaats, een privilege dat tijdens het ancien regime was voorbehouden aan adel en clerus, in dit geval de Ter Kamerenabdij. Een kaartboek uit 1738 situeert het 'pachthof van ter cameren' tegenover de omwalde 'burcht van Brukom' aan de Eizingensteenweg.¹⁰ De Ferrariskaart (circa 1771-1778) toont ons dezelfde configuratie, met een omwalde burcht aan de ene zijde van de steenweg, en drie pachthoven aan de overzijde. De hoeves zijn gelegen aan een knooppunt van verschillende waterlopen en wegen, waaronder twee belangrijke steenwegen.¹¹

1.2.3. Abdijhoeve Hof ten Brukom

In 1777 liet de abdij van Ter Kameren een volledig nieuwe hoeve bouwen, iets noordelijker aan de Bergensesteenweg, het huidige Hof ten Brukom. De bouw van het complex kadert vermoedelijk in de enorme bouwactiviteit die de abdij ontplooidde na de Vrede van Utrecht (1713). Veel van haar hoeves werden vanaf het tweede kwart van de zeventiende eeuw immers hersteld en/of uitgebreid. De gebouwen, voorheen van leem- en vakwerk, werden versteend en afgedekt met leien daken. De nieuwe vierkantshoeve in Brukom was aanzienlijk groter dan de oude pachthoeves en verving het grote 'Hof te Cloostergoet'. Het is onduidelijk wanneer deze laatste exact verdween, maar ze komt althans niet meer voor op kaarten jonger dan 1830. De twee kleinere pachthoeves bleven bestaan tot in de tweede helft van de 20ste eeuw, maar verdwenen definitief bij de verbreding van de Bergensesteenweg.

De constructiedatum 1777 van het Hof ten Brukom wordt bevestigd door middel van steenkapperstekens op de blauwe hardsteen, die gedateerd kunnen worden in de 18de eeuw.¹² De hardstenen omlijsting van de inkomdeur van het boerenwoonhuis ('pachterswoning') is voorzien van het steenkappersteken "A S". Op de omlijstingen van de rondboogpoorten van de schuur vindt men het steenkappersteken "S" terug in de sluitsteen. Elders werden ook de merktekens "A" en "SA" teruggevonden.

⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Abdijhoeve Ten Brukom* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40648> (geraadpleegd op 26 september 2018).

Enkele van deze buitenhoven waren: Sint-Genesius-Rode, Vorst, Sint-Pieters-Leeuw, Vilvoorde, Ukkel, Overijse, Drunen (NL) en Vilvoorde.

⁶ Tijdens de 17de en 18de eeuw werd de grote abdijhoeve gepacht door de vooraanstaande Leeuwse familie Van Cutsem. Ook na de heropbouw van de hoeve omstreeks 1777, zou de familie Van Cutsem de grote abdijhoeve blijven pachten. (Bron: DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 183-184).

⁷ BOSMANS F. (et.al.) 2000: Het Domein Leeuw in de 13de eeuw, in *Lewe*, jaargang 19, 1-4, 27-28.

⁸ DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 168.

⁹ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 5.

¹⁰ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 4.

¹¹ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 2.

¹² VAN BELLE J.L. 1994: *Signes Lapidaires. Nouveau dictionnaire Belgique et Nord de la France*, s.l., 528.

De gevelsteen boven de toegangsdeur van de boerenwoning (zie verder) bevat bovendien het wapenschild en devies van Séraphine Snoy, abdis van de Ter Kamerenabdij van 1757 tot 1794.¹³ Deze gevelsteen is echter later ingemetseld boven de deur, zoals blijkt uit de sporen in het baksteenmetselwerk en uit een oudere foto-opname (20ste eeuw), waarop deze steen nog niet voorkomt.¹⁴ De oorsprong van deze steen is onbekend, mogelijk werd hij gerecupereerd van elders op de site.

Het nieuw opgerichte Hof ten Brukom is een monumentale gesloten hoeve, met homogeen uitzicht in traditionele bak- en zandsteenstijl onder leien bedaking (heden kunstleien). De gebouwen zijn gegroepeerd rondom een gekasseid erf, oorspronkelijk met centrale mestvaalt. Aan de Bergensesteenweg bevindt zich het poortgebouw met duiventil en aansluitende lagere afsluitingsmuur. De zuidwestelijke vleugel omvat het woongedeelte, bestaande uit een boerenburgerhuis en een aansluitende rentmeesterswoning van elk vijf traveeën, gevolgd door paardenstallen (nu opgesplitst in twee ruimtes). De haakse stalvleugel met veldpoort bestaat uit twee grote stallingen. Hierboven bevindt zich een hooi- of stapelzolder, toegankelijk via laadvansters aan de binnenplaats. Tegenover het woonhuis bevindt zich de schuur met aansluitend wagenhuis. De hoeve ligt op een hellend terrein dat naar achteren afloopt richting de beek. Op cartografische bronnen, zoals de kaart van Ferraris (1771-1778), is het volledige gebied waar in 1777 het Hof ten Brukom zou worden gebouwd aangeduid als met bomen beplant weiland. Het volledige centrum van het gehucht Brukom werd bovendien bepaald door dit soort natte weiden of beemden die zich uitstekend leenden voor de veeteelt. Deze cartografische bron geeft dus een overzicht van de site, vlak voor de bouw van de hoeve. Het kadasterarchief bevat de oudste cartografische weergave van de abdijhoeve. Dankzij het primitief kadasterplan en de bijhorende 'oorspronkelijke aanwijzende tafel' (circa 1830-1840) kan het grondgebruik in de onmiddellijke omgeving van het pachthof relatief precies worden achterhaald.¹⁵ Aan de straatzijde lag een grote ommuurde moestuin (*hof*) ter hoogte van het woonhuis. Tussen de straat en de hoeve lag een kleiner tuinperceel (*tuin*), die samen de toegang tot het pachthof flankerden. Het grote perceel dat de hoeve haast volledig omringt wordt omschreven als *boomgaard*. Tegenover de veldpoort van de hoeve, op de grens met perceel 538, lag een *waterpoel* voor het vee. De lager gelegen percelen (536, 537 en 538) waren weiland (*hoiland*). Deze gegevens worden bevestigd door de grondaanduidingen op de verschillende topografische kaarten van 1865, 1878, 1891, 1924-'37 en 1924-'48.¹⁶ Met behulp van deze kaarten kan het grondgebruik rondom de hoeve nog preciezer worden afgeleid. De grote ommuurde moestuin aan de straatzijde had kennelijk een indeling in vier gelijke delen, met centraal een kruisvormig pad. Er bevond zich een klein gebouw aan de straatzijde in het verlengde van het woongedeelte van de hoeve. Het omvangrijke gebied rondom de hoeve is hier eveneens aangeduid als boomgaard. Het lager gelegen gebied is weiland, dat door middel van een kleine gracht of beek van de boomgaard wordt gescheiden. Deze gracht voorzag wellicht de watertoevoer naar de drinkpoel. Op de kaarten van 1924-'37 en 1924-'48 lijkt een deel van de boomgaard omgezet in weiland. De in 1932 opgetrokken aanbouw tegen de schuur is ook weergegeven (zie verder). Laatstgenoemde kaarten bevestigen bovendien dat de inmiddels verdwenen (moes)tuinpercelen aan de straatzijde minstens tot het midden van 20ste eeuw bewaard bleven.

---

¹³ MEGANCK M. 2016: *De Ter Kamerenabdij*, Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 27-28 [online], www.irismonument.be/pdf/nl/36943-Ter_Kamerenabdij.pdf (geraadpleegd op 22 november 2018).

¹⁴ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 11.

¹⁵ Grondgebruik: 536 land; 537 en 538 hoiland; 543 boomgaard; 544 en 545 hof; 546 pachthof; 547 tuin; 548 waterpoel (Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oorspronkelijke aanwijzende tafel, Sint-Pieters-Leeuw 3, Sectie F, perceelnummers 536-548).

Het kadasterplan van P.C. Popp (1842-1879) registreerde een identieke perceelsindeling, zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 6.

¹⁶ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 7.

CARTESIUS, *Topografische kaart van België* [online], www.cartesius.be (geraadpleegd op 12 november 2018). (Beschikbare uitgaves: 1865, 1878, 1891, 1924-'37 en 1924-'48).

1.2.4. Verdere evolutie na de opheffing van de abdij

Onder Frans bewind werd de abdij opgeheven en werden haar goederen openbaar verkocht. Het pas heropgebouwde Hof ten Brukom kwam in 1797 in handen van Amatus Gabriël Fulchiron, een bankier te Parijs, die het kort nadien in 1803 verkocht aan Joannes Spitaels en Marie Joanna Van Bollaert. Het goed wisselde tijdens de 19de eeuw meerdere malen van eigenaar.¹⁷ Het onderging echter geen grote wijzigingen, althans geen wijzigingen die hun weerslag vonden in het kadaster of cartografische bronnen. Vanaf 1910 werd de hoeve gepacht door Zacharie De Ro (1838-1925), gemeenteraadslid en schepen te Sint-Pieters-Leeuw, en tevens burgemeester van 1911-1916.¹⁸ Hij werd opgevolgd door zijn zoon Edmond (mogelijk samen met zijn andere zoon Arthur¹⁹) die de paardenkweek verderzette tot zijn overlijden in 1938.²⁰ Sindsdien wordt de hoeve soms ook "Hof De Ro" genoemd. De familie was actief als paardenfokker en bracht in de jaren 1930 enkele wijzigingen toe aan de hoeve. In 1932 registreert het kadaster de bouw van een volume in het verlengde van de schuur. Het rechthoekig volume reikte tot aan de steenweg, maar liet de doorgang vrij naar de grote poort van de schuur. In datzelfde jaar bouwde men ook de nog bewaarde houten gaanderij tegen de stalvleugel, die een eenvoudige toegang verleende tot de hooi- of stapelzolder.²¹ In 1935 volgde de toevoeging van een klein volume rechts van de het poortgebouw met duiventil. Enkele jaren later, in 1938, bouwde men de huidige paardenstallen tussen het poortgebouw en de schuur. Hierbij bleef de oorspronkelijke voorgevel aan de straatzijde behouden. Het nieuwe volume van de paardenstallen was iets breder dan de oorspronkelijke straatvleugel, die dezelfde breedte had als het poortgebouw. Het is niet duidelijk hoe de erfgevel er oorspronkelijk uitzag. Mogelijk waren er kleine opbergruimtes of een open gaanderij, zoals nog bewaard is in het gedeelte tussen het woonhuis en het poortgebouw.

De familie De Ro pachtte de hoeve van Michel Guerton-Reyntiens.²² Na het overlijden van Edmond De Ro in 1938 werd de hoeve bewoond door Albert Reijntjes, die eveneens actief was in de paardenfokkerij. De hoeve wordt soms nog het "Hof van Reyntjens" genoemd. In 1965 werd de hoeve verkocht aan Guy Maebé-Bellefroid, die het hoevecomplex ombouwde tot "Manège St.-Georges" en restaurant "Hof ten Brukom".²³ Het restaurant werd ondergebracht in een deel van de stalvleugel, met enkele ingrijpende wijzigingen tot gevolg (zie verder). De vele historiserende ingrepen aan het interieur van het woonhuis dateren mogelijk ook uit deze periode. Mogelijk was het restaurant op een bepaald moment ook ondergebracht in het woonhuis. Het kadaster registreerde in 1970 de bouw van de grote overdekte paardenrijpiste tegen de achtergevel van de stalvleugel, aan de buitenzijde van het historische hoevecomplex. In datzelfde jaar werd ook de aanbouw uit 1932 tussen de straat en de schuur aangepast. De aanbouw werd gereduceerd tot zijn

---

¹⁷ Zie onder meer: VAN KEERBERGHEN J. 2011, Geschiedenis Hof te Vosholen, in *Lewe*, jaargang 30, nummers 1-3, 34-35; BOSMANS F. (et.al.) 2006: Pachthoven, in *Lewe*, jaargang 25, 2-3-4, 80-81.

Aanvullende informatie: De oorspronkelijke aanwijzende tafel van het primitief kadaster vermeldt tevens Adrianus Spitaels als eigenaar, circa 1830-1840.

¹⁸ SCHEPPERS H. 1999: *Notities over oude pachthoven, molens en herbergen te Sint-Pieters-Leeuw, s.l.*, 47.

¹⁹ Op basis van DOM. VERLEYEN W. 1999; Echter SCHEPPERS H. 1999 vermeldt Eugène en Edmond als zonen van Zacharias.

(Bronnen: DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 168; SCHEPPERS H. 1999: *Notities over oude pachthoven, molens en herbergen te Sint-Pieters-Leeuw, s.l.*, 47.).

²⁰ SCHEPPERS H. 1999: *Notities over oude pachthoven, molens en herbergen te Sint-Pieters-Leeuw, s.l.*, 47.

²¹ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 8.

²² Alternatieve schrijfwijzen: "Reintjes"; "Reyntiens".

Het kadasterarchief bewijst dat de familie De Ro minstens tot 1932 pachtte van Michel Guerton-Reyntiens (zonder beroep, wonende Boulevard St. Michel 59 in Etterbeek). (Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale legger (209), Sint-Pieters-Leeuw, artikel 3517).

²³ DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 184.

huidige volume, vermoedelijk om de circulatie op het perceel te bevorderen.²⁴ Enkele jaren later, in 1976, volgde een kleine uitbreiding van de rijpiste aan de zuidoostzijde.²⁵ Vervolgens werd de Bergensesteenweg in 1983 verbreed en de straathoek afgerond, met een kleine perceelwijziging tot gevolg. In 1985 registreerde het kadaster de laatste wijzigingen, en werd het complex nauwkeurig opgemeten.²⁶ De aanbouw tegen de schuur werd hierbij opnieuw aangepast. Eén zijde werd afgeschuind voor het plaatsen van een toegangsdeur. Vermoedelijk werd toen de verdieping van de schuur in gebruik genomen als feestzaal en dient de aanbouw sindsdien als toegang. In 1985 werd ten slotte een eenlaagse aanbouw opgetrokken tegen de noordwestgevel van het woonhuis, naast het poortgebouw met duiventil. Het betreft een autogarage en opslagruimte.²⁷

Circa 2011 werd er opnieuw verbouwd in de hoeve. De stalvleugel en gelijkvloerse verdieping van de schuur zouden worden omgevormd tot feestzaal.²⁸ Hiervoor werd het interieur van de stalvleugel en van de aanpalende stal naast het wagenhuis gedeeltelijk aangepast. De vloerafwerking van onregelmatige kasseien en de indeling met paardenstallen zijn hierbij verdwenen. Deze paardenstallen waren gelijkaardig aan de bewaarde stallen naast de rentmeesterswoning.²⁹ Er werden drie nieuwe doorbrekingen gemaakt, onder metalen latei, die de stalvleugel en de schuur onderling verbinden. De moderne paardenstallen in de schuur werden eveneens uitgebroken. Er werd gestart met de bouw van een podiumconstructie. De werkzaamheden zijn echter nooit afgerond, waardoor beide ruimtes nooit als feestzaal in gebruik werden genomen. Ter vervanging van de paardenrijpiste zou een nieuwe parking en groenaanleg komen. Dit is evenmin uitgevoerd.

Er zijn ten slotte ook een veranda en kleine paardenboxen aangebouwd tegen de buitengevel van de hoeve, respectievelijk aan de zuidwestelijke en zuidoostelijke buitengevel. Hun datering is onduidelijk, maar het betreft vrij recente toevoegingen zonder erfgoedwaarde.

Eind 2017 werd de woning verkocht aan de huidige eigenaar.³⁰ Er zijn plannen om een economische herbestemming te geven aan het voormalige hoevecomplex. Mogelijk zal men er kantoorruimtes in onderbrengen.³¹

---

²⁴ Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen Sint-Pieters-Leeuw, afdeling III (Sint-Pieters-Leeuw), 1970/2.

²⁵ Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen Sint-Pieters-Leeuw, afdeling III (Sint-Pieters-Leeuw), 1983/1.

²⁶ Zie bijlage 5.3. Documentatie, afbeelding 10.

²⁷ Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen Sint-Pieters-Leeuw, afdeling III (Sint-Pieters-Leeuw), 1985/41.

²⁸ S.N. *Hoeves. Hof ten Brucom. St.-Pieters-Leeuw* [online], http://users.skynet.be/fb507134/jan_hoeve_brucom.html (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

Dit blijkt ook uit een bouwaanvraag van 2010. (Bron: Plannen bij deze bouwaanvraag, ontvangen van de huidige eigenaar op 5 oktober 2018).

²⁹ Dit blijkt uit foto's gepubliceerd op een online blog voor paardenliefhebbers *Les chevaux de hof ten brukom*. De blog op deze website dateert van maart tot en met mei 2007 en bevat foto's van paarden in de paardenstallen op diverse locaties in het Hof ten Brukom. Door vergelijking met de huidige situatie en uitbraaksporen kon worden achterhaald dat het noordelijk deel van de stalvleugel en de aanpalende stalruimte naast het wagenhuis ingevuld waren met paardenstallen, identiek aan de nog bewaarde paardenstallen naast de rentmeesterswoning. Het ging over zwart beschilderde bakstenen tussenmuren, voeder- en drinkbakken van blauwe hardsteen en metalen tussenschotten en ruiven. De vloerbedekking bestond uit onregelmatige kasseien, ten minste in het noordelijke deel van de stalvleugel. In de schuur waren hedendaagse paardenstallen ondergebracht, te situeren in de eerste twee traveeën aansluitend bij het wagenhuis. Er was toen reeds een tussenverdieping met metalen draagstructuur ingebracht. (Bron: <https://bru-kom.skyrock.com/1.html>, geraadpleegd op 8 november 2018).

³⁰ S.N. 2018: *Projecten* [online], <https://www.woenst.be/portfolio-posts/hof-ten-brukom/> (geraadpleegd op 8 november 2018).

³¹ KERCKHOVEN B. 2016: *Opties genoeg. Nu enkel nog de juiste eigenaar. Eeuwenoude hoeve Hof ten Brukom staat te koop.* [online], <https://www.hln.be/regio/sint-pieters-leeuw/opties-genoeg-nu-enkel-nog-de-juiste-eigenaar~af1136a1/> (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De abdijhoeve Hof ten Brukom is een monumentale gesloten hoeve met rechthoekige configuratie, opgetrokken omstreeks 1777 in een traditionele bak- en zandsteenarchitectuur. Het onbepaalde en verankerde baksteenmetselwerk wordt gecombineerd met kalkzandsteen voor plinten, hoekkettingen en negblokken, steigergaten, uilengaten, verluchtigsgaten ('asemgaten') en poortomlijstingen aan de erfzijde, als ook enkele vensteromlijstingen aan de buitengevels. Blauwe hardsteen wordt aangewend voor de deur-, venster- en overige poortomlijstingen. De hoevegebouwen onder steile zadeldaken, waren oorspronkelijk gedekt met genagelde leien, in plaats van de huidige 20ste-eeuwse kunstleien. De oorspronkelijke houten beschoeiing (beplanking) die aan de binnenzijde van de meeste dakvlakken bewaard bleef, bevestigt dit. Aan de kopse gevels met muurvlchtingen zijn de steile zadeldaken afgewolfd. Boven het woongedeelte, de schuur en de paardenstallen aan de straatvleugel is het dak voorzien van dakkapellen.

De gebouwen zijn gegroepeerd rondom een gekasseid erf met centraal de voormalige mestvaalt, vandaag een deels beboomd grasperk. De noordwestvleugel omvat het poortgebouw met duiventil en aan de erfzijde aangebouwde paardenstallen van circa 1938. De zuidwestvleugel bestaat uit de boerenwoning (pachterswoning), met aansluitend de rentmeesterswoning en paardenstallen. De zuidoostzijde wordt volledig ingenomen door een stalvleugel en de veldpoort. De noordoostzijde bestaat uit een hoger schuurvolume en het aansluitende wagenhuis ('karrenhuis').

Het hoevecomplex bewaart historisch binnen- en buitenschrijnwerk uit verschillende periodes, met inbegrip van hang- en sluitwerk. Uit de oorspronkelijk 18de-eeuwse bouwfase dateren onder meer de indrukwekkende houten poorten van de schuur, het poortgebouw en de veldpoort. Verder zijn er nog enkele oorspronkelijke buitendeuren, zoals deze van de boerenwoning, de rentmeesterswoning, de toiletten naast de toegangspoort en minstens één staldeur, meer bepaald deze van de stal naast het wagenhuis. Ten slotte zijn er nog enkele originele binnendeuren in de boerenwoning en rentmeesterswoning, waaronder de kelderdeuren. Onder het 19de-eeuws schrijnwerk zijn vooral de beluikte ramen van de boerenwoning en rentmeesterswoning van belang, soms ook voorzien van binnenluiken. Deze ramen hebben T-verdelingen en spanjoletten. Verder dateren verschillende laadluiken, ramen en (stal)deuren vermoedelijk uit de 19de of vroege 20ste eeuw. Het gedeeltelijk bewaarde schrijnwerk van de stalvleugel aan de straatzijde dateert van 1938.

De hoeve is gelegen aan de zuidzijde van de drukke Bergensesteenweg, parallel aan de straat op een ruim perceel. Het huidige perceel verwijst niet langer naar de oorspronkelijke perceelstructuur. De voormalige agrarische context is sinds de tweede helft van de 20ste eeuw ingeruild voor een bedrijventerrein, dat de hoeve aan drie zijden insluit.

1.3.1. Noordwestelijke vleugel met inrijpoort

De **noordwestelijke vleugel** van de abdijhoeve ligt parallel aan de straat en vormt als het ware de voorgevel van de hoeve. Het gaat om een eenlaagse vleugel met klein mank zadeldak, die gevat zit tussen de twee zijpuntgevels van respectievelijk de schuur en het woongedeelte. Decentraal bevindt zich het poortgebouw met duiventil onder schilddak. De verankerde bakstenen buitengevel is nagenoeg gesloten en wordt alleen doorbroken door rechthoekige verluchtigsgaten ('asemgaten').

Het **poortgebouw** op rechthoekige plattegrond bestaat uit een hoge doorrit met verankerde korfboogpoort in een omlijsting van blauwe hardsteen aan de straat, van kalkzandsteen aan erfzijde en met geplafonneerde doorgang met zichtbare moer- en

---

S.N. 2017: *Nieuwe eigenaar wil Ten Brukom bewaren* [online], <https://www.hln.be/regio/sint-pieters-leeuw/nieuwe-eigenaar-wil-ten-brukom-bewaren~aaabede7/> (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

kinderbalken. De poortdoorrit wordt afgesloten door de originele 18de-eeuwse houten poort (met bewaard hang- en sluitwerk) en een recenter ijzeren toegangshek, en is aan beide zijden voorzien van schamppalen. Eén deurvleugel van de poort is preventief gedemonteerd, wordt bewaard in de schuur, en maakt integraal deel uit van het beschermde monument.³² De gevels zijn voorzien van decoratief gekrulde muurankers aan beide zijden en van een brandplaatje ("PRIMES BRUXELLES") aan de straatzijde.³³ Aan de erfzijde bevindt zich boven de poort een steekboogvormige nis met duivengaten en daarboven een steekboogvenster. In de straat- en zijgevel zijn later aangebrachte oculi ('uilengaten') met bakstenen omlijsting.

Aan de erfzijde van de straatvleugel bevinden zich de **in 1938 toegevoegde paardenstallen**, tussen het poortgebouw en de schuur. Het mank zadeldak is voorzien van drie diepe open dakkapellen, die zorgen voor extra verluchting van de stallen. De wit beschilderde bakstenen erfgevel met zwarte plint is doorbroken met getoogde deur- en vensteropeningen onder rollaag, met cordonlijst en dorpels van blauwe hardsteen. Vier van de oorspronkelijk acht opgeklampte houten staldeuren met betralied bovendeel zijn bewaard. Eén bewaarde metalen deur is vermoedelijk niet origineel. In sommige gevallen zijn de tralies verwijderd of dichtgetimmerd. De tralies van de overige grote en kleine vensteropeningen zijn bewaard. Aan de kopse gevel, ter hoogte van het poortgebouw is een afgeronde drinkbak aangebracht. Het betraliede venster erboven is dichtgemaakt. De huidige zwart-witte gevelbeschildering is vermoedelijk niet origineel. De oorspronkelijke gevelafwerking is nog bewaard ter hoogte van het muurdeel tussen het poortgebouw en de paardenstallen. Het betreft baksteenmetselwerk dat is aangestroken en bijgekleurd, en voorzien van een dagstreep.

Het **interieur** van de paardenstallen is functioneel, met zwart- en witbeschilderde muren. Alleen in de eerste paardenstal (het dichtst bij het poortgebouw) zijn de gemetselde water- en voederbak en metalen ruiven bewaard.

Het gedeelte van de straatvleugel tussen het poortgebouw en het woonhuis behield aan de erfzijde zijn 18de-eeuws uitzicht en bestaat uit een afdak en twee toiletruimtes naast de inrijpoort. De rechthoekige deuropeningen onder latei van blauwe hardsteen zijn voorzien van negblokken en een verluchtingsgat van kalkzandsteen. De oorspronkelijke houten deuren zijn bewaard, inclusief hang- en sluitwerk.

1.3.2. Zuidwestvleugel

De zuidwestvleugel bestaat uit de **boerenwoning** ('pachterswoning'), met aansluitend de **rentmeesterswoning**³⁴, een **tussenruimte** en **paardenstallen**.

³² Zie bijlage 2 bij het ministerieel besluit, fotoregistratie, afbeeldingen 69 en 71.

³³ Dit soort brandplaatjes werden in de 19de eeuw gebruikt als kenteken van een brandverzekering, en dienden indirect ook als reclame. Ze werden opgehangen aan de voorgevels van verzekerde gebouwen, op een hoogte van 3 tot 5 meter. Bij een eventuele brand zou het brandplaatje bewaard blijven tussen het puin. Hierdoor kon men vaststellen welke maatschappij de schade zou vergoeden en een beloning zou toekennen aan het betrokken brandweerkorps, dat er alles aan had gedaan om de schade te beperken.

Bij het Hof ten Brukom betreft het twee identieke plaatjes van de *Compagnie de Bruxelles S.A. pour l'Assurances à Primes contre l'Incendie, la Foudre et les Explosions Brussel, 1821*. Deze plaatjes uit zink en blik stellen de aartsengel Michael voor die de duivel overwint, met opschrift "PRIMES BRUXELLES".

Bron: MATTHIJSEN J.W. 1981: *Brandverzekeringsplaatjes* [online], <http://www.maastrichtsegevelstenen.nl/bekeken/brandplaatjes/brandplaatjes.htm> (geraadpleegd op 22 november 2018).

³⁴ In bepaalde literatuur wordt dit volume ook als "knechtenhuis" aangeduid (DOM. VERLEYEN W. 1999). Gezien de functie als abdijhoeve en de rijke afwerking van dit volume, wordt hier echter verondersteld dat het om een rentmeesterswoning gaat.

Een rentmeesterswoning is het woonhuis van een rentmeester. Rentmeesters voeren het financiële beheer over een niet aan hen toebehorend vermogen (meestal onroerende goederen), voornamelijk in opdracht van welstellende particulieren (kasteelheren) of kerkelijke instanties.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Rentmeesterswoningen* [online], <https://thesaurus.onroerenderfgoed.be/conceptschemas/ERFGOEDTYPES/c/361> (geraadpleegd op 8 november 2018).

Het imposante volume bestaat uit twee en een halve bouwlagen, meer bepaald een halfondergrondse kelder, een gelijkvloerse verdieping en een zolderverdieping. De kelder bevindt zich onder de boerenwoning en de rentmeesterswoning, waardoor deze zich hoger bevinden dan de achterliggende tussenruimte en paardenstallen. Het steile afgewolfde zadeldak is zowel aan de straat- als erfzijde voorzien van dakkapellen, en van een tweede rij dakkapellen boven de boerenwoning aan de erfzijde. De dakoverstek rust op houten klossen, met daaronder steigergaten van kalkzandsteen.

Het verankerde bakstenen volume heeft aan de erfzijde een hoge plint van kalkzandsteen. Onderaan zijn betraliede keldervensters met omlijsting van blauwe hardsteen, rechthoekig aan erfzijde, getoogd aan de buitenzijde. Aan beide zijden van de zuidwestvleugel zijn getoogde deur- en vensteropeningen in een omlijsting van blauwe hardsteen met sluitsteen. Aan de buitenzijde zijn de vensters kleiner en voorzien van dievenijzers. Aan de erfzijde is er een afzonderlijke ingang voor zowel de boerenwoning als de rentmeesterswoning, toegankelijk via hardstenen treden, gevolgd door twee lager gelegen ingangen van de tussenruimte en de paardenstallen. Aan de buitenzijde is een achteringang van de boerenwoning. De vensteromlijstingen zijn voorzien van een sponning en houten buitenluiken op duimen, en bewaren hun 19de-eeuws houten schrijnwerk. Het betreft T-ramen met metalen roeden en spanjoletten. De ingang van de boerenwoning en deze van de rentmeesterswoning hebben aan de erfzijde rijk uitgewerkte deuromlijstingen van blauwe hardsteen, met een lichte profilering, op neuten en onder een uitkragende gebogen waterlijst. Ze zijn voorzien van een betralied bovenlicht en bewaren hun oorspronkelijke 18de-eeuwse deuren met hang- en sluitwerk. De deuropening van de boerenwoning aan de buitenzijde heeft eenzelfde opbouw met betralied bovenlicht en bewaarde 18de-eeuwse deur, maar met een meer eenvoudige omlijsting. De tussenruimte heeft eenvoudige houten deuren. De doorgang naar de tegen de buitengevel aangebouwde veranda is vermoedelijk niet origineel. Waarschijnlijk werd hiervoor een vensteropening vergroot. De paardenstal heeft een typische tweedelige staldeur. Rechts van deze deur bevindt zich tegen de gevel een drinkbak van blauwe hardsteen.

De zolderverdieping is zowel aan de erfzijde als aan de buitenzijde toegankelijk via een aantal laadvansters met rechthoekige omlijsting van blauwe hardsteen.

Boven de deuromlijsting van de boerenwoning bevindt zich een later ingebrachte gevelsteen van blauwe hardsteen, met wapenschild en lijfspreuk "AMOR ET FIDES" van Séraphine Snoy, abdis van de Ter Kamerenabdij (1757-1794).

Het **interieur van de boerenwoning en de rentmeesterswoning** werd in de tweede helft van de 20ste eeuw aangepast en historiserend ingericht. De oorspronkelijke indeling is nog steeds herkenbaar en de balkenlagen, plankenvloeren en dakconstructie zijn eveneens bewaard gebleven. Een aantal binnendeuren zijn eveneens origineel, met name de brede plankendeuren met gelijkaardige vormgeving als de originele buitendeuren. Het gaat onder meer over de kelderdeur en twee deuren in de kelder.

De boerenwoning had een dubbelhuisindeling, namelijk een centrale gang lopende van voor- tot achtergevel, met woonruimtes aan beide zijden. De rentmeesterswoning had wellicht een andere indeling, bestaande uit een ontvangstruimte of bureel en een afzonderlijk woongedeelte. Beide indelingen zijn nog herkenbaar in het grondplan, maar werden opgedeeld in kleinere ruimtes of kregen een gewijzigde circulatie. De zolderverdieping is nu bereikbaar via twee trappen, die later werden ingebracht of sterk werden aangepast. Het is onduidelijk of zich op dezelfde locatie oorspronkelijk eveneens trappen bevonden.

Er werden nieuwe vloeren, schouwmantels, deuromlijstingen, gerecupereerde en verticaal geplaatste balken en imitatie-vakwerk ingebracht om het interieur een historisch karakter te verlenen. Ook de inrichting van de noordwestelijke kamer van de boerenwoning is vermoedelijk niet origineel, met inbegrip van de imposante houten schouwmantel met dubbele getorste zuilen en de beschildering. Mogelijk werd deze (gedeeltelijk) gerecupereerd van elders. De binnenluiken aan de vensters van de achtergevel zijn vermoedelijk origineel en horen bij het 19de-eeuws schrijnwerk.

Het interieur van de tussenruimte en de paardenstallen vormde ooit één ruimte, gezien het invulmetselwerk tussen de zuilen van blauwe hardsteen. Beide ruimtes delen eenzelfde plafondconstructie van bakstenen koepelgewelven gescheiden door bakstenen scheibogen op monolithische zuilen van blauwe hardsteen met eenvoudige kapitelen.

Het invulmetselwerk tussen beide ruimtes valt moeilijk te dateren omwille van de wandbepleistering en -beschildering. Het gaat mogelijk om snelbouwbakstenen, maar de opdeling kan reeds ouder zijn aangezien de stalinrichting vermoedelijk uit de 19de of vroege 20ste eeuw dateert. De voederbakken zijn namelijk volledig uit natuursteen vervaardigd, in tegenstelling tot het gecementeerde bakstenen exemplaar van de paardenstal uit 1938 (zie hoger).

De paardenstal bewaart haar volledige inrichting met vijf stallen, gescheiden door tussenschotten van bepleisterd baksteenmetselwerk met daarboven metalen hekken. De voeder- en drinkbakken van natuursteen en metalen ruiven bleven overal bewaard. De muren zijn zwart en wit beschilderd. Er ligt een bakstenen vloer. Op het einde van de centrale gang bevindt zich een kaarsnis in de wand.

Het interieur van de tussenruimte is eenvoudig. Het metselwerk van de koepelgewelven en buitenmuren is onbeschilderd. De ruimte staat via een deur en venster in verbinding met de aanpalende rentmeesterswoning. Via een later gemaakte doorgang geeft de ruimte toegang tot de tegen de achtergevel aangebouwde veranda. De vloerbedekking in de tussenruimte is niet zichtbaar.

De **kelder** bestaat uit een aantal onderling verbonden ruimtes onder één groot tongewelf. De hoofdingelingen corresponderen met de bovenliggende ruimteverdeling van de boerenwoning en rentmeesterswoning. De keldertrap van blauwe hardsteen situeert zich onder de centrale gang van de boerenwoning. Er zijn steekboogvormige deuropeningen met bewaarde houten deuren (met inbegrip van hang- en sluitwerk). Er ligt een originele tegelvloer van blauwe hardsteen. In de meest noordelijke ruimte bevindt zich een wijnkelder met gemetselde wijnrekken.

De **zolderverdieping** bestond oorspronkelijk uit drie grote ruimtes, respectievelijk boven de boerenwoning, rentmeesterswoning en de stalruimte (inclusief tussenruimte). De bewaarde tussenmuren in baksteenmetselwerk geven deze indeling nog steeds aan. Mogelijk waren er kleinere ruimtes afgebakend met lichte houten scheidingswanden, voor de knechtenkamers. Het is niet duidelijk of deze ruimtes steeds onderling verbonden waren. Er is een niveauverschil tussen de zoldervloer van de boerenwoning enerzijds, en deze van de rentmeesterswoning en stal anderzijds. Dit niveauverschil is te verklaren door het licht hellend terrein van de hoevesite. Deze vleugel heeft een gordingenkap met onderaan flieringen op schaargebinten. De kap heeft bovenaan een nokgording op schoren en standvinken. De houten beschoeiing aan de binnenzijde van de dakconstructie bleef vermoedelijk grotendeels bewaard, maar is gedeeltelijk verscholen achter een moderne afwerkingslaag met gipskartonplaten. Ook de balkenlagen met grote moer- en kinderbalken, en de plankenvloeren bleven bewaard.

1.3.3. De zuidoostelijke vleugel, of stalvleugel

De zuidoostelijke vleugel ligt parallel ten opzichte van de straatvleugel, bevat ruime **stallingen** op de gelijkvloerse verdieping en een grote **hooi- of stapelzolder** op de zolderverdieping. Uiterst rechts bevindt zich de poortdoorgang met veldpoort, min of meer in het verlengde van de inrijpoort van de voorgevel. Het volume heeft een steil zadeldak dat aansluit op de bedaking van de aanpalende vleugels. De dakoverstek rust op houten klossen, met daaronder steigergaten van kalkzandsteen.

Het verankerde bakstenen volume heeft aan beide zijden een hoge plint van kalkzandsteen en is aan de erfzijde opengewerkt met getoogde deur- en vensteropeningen in een omlijsting van blauwe hardsteen met sluitsteen. Op regelmatige afstand wisselen identieke deur- en vensteropeningen zich af. Drie staldeuren zijn bewaard, waarvan de datering onduidelijk is. De kleine vensteropeningen bewaren hun houten schrijnwerk met T-indeling en kleine roede-verdeling, vermoedelijk daterend uit de 20ste eeuw. Bovenaan de erfgevel

bevinden zich op regelmatige afstand laadvensters in een rechthoekige omlijsting van blauwe hardsteen. Tegen deze gevel werd in 1932 een houten gaanderij aangebouwd, die deze laadvensters met elkaar verbindt. Deze houten constructie bevindt zich in een slechte toestand en bezit geen erfgoedwaarde (zie verder).

De grotendeels gesloten achtergevel van de stalvleugel is sporadisch doorbroken door hoog geplaatste en betraliede vensteropeningen en verluchtingsgaten. Sommige hebben omlijstingen van blauwe hardsteen, andere negblokomlijstingen van kalkzandsteen, met sponning.

De veldpoort in de achtergevel is een verankerde korfboogpoort in een omlijsting van blauwe hardsteen en met een doorgang naar de binnenplaats met zichtbare zoldering met moerbalken. De poortdoornit wordt afgesloten door de originele 18de-eeuwse houten poort (met bewaard hang- en sluitwerk), voorzien van een kleinere deur ('klinket').

In 1970 werd tegen de achtergevel van de stalvleugel een grote paardenrijpiste aangebouwd, rechts van de veldpoort. Links van de veldpoort zijn paardenboxen tegen de achtergevel geplaatst. Ten slotte is de achtergevel doorbroken door vier horizontale vensteropeningen, die uitgeven op het restaurant en vermoedelijk dateren van circa 1965 of 1985 (zie verder).

Het **interieur van de stalvleugel** bestaat uit een opeenvolging van twee grote stalruimtes van gelijke oppervlakte. Beide ruimtes zijn overspannen door bakstenen koepelgewelven op monolithische zuilen van blauwe hardsteen met eenvoudige kapitelen, waardoor een driebeukige geleding wordt bekomen. De indeling van beide stallen is echter niet volledig identiek. De meest oostelijke stal, aanleunend bij het wagenhuis, bestaat uit zes gelijke traveeën. De westelijke stal bestaat daarentegen uit vijf ongelijke traveeën. Mogelijk wijst dit erop dat de oostelijke zolder een zwaardere belasting moest kunnen dragen, bijvoorbeeld als stapelzolder, terwijl de westelijke zolder bijvoorbeeld een hooizolder zou kunnen geweest zijn.

Het functionele interieur is in beide stallen gedeeltelijk bewaard. Overal zijn de zuilen, koepelgewelven en bakstenen wanden bewaard. De oorspronkelijke vloeren en stalinrichting zijn in beide stallen niet bewaard.

Het interieur van de westelijke stal onderging de grootste wijzigingen aangezien er in de tweede helft van de 20ste eeuw een restaurant werd ondergebracht. Hiervoor werden vier horizontale rechthoekige vensters gemaakt in de buitengevel, die zicht geven naar de overdekte paardenrijpiste. De ruimte kreeg een historiserende aankleding, met onder meer een onregelmatige vloer van blauwe hardsteen. Tegen de tussenwand naar de oostelijke stal werd een grote bakstenen schouwmantel aangebouwd. Er is ook een houten tochtportaal aan de erfzijde. In de eerste, meest westelijke travee zijn een sanitair blok en keuken ondergebracht. Oorspronkelijke elementen in de westelijke stal zijn onder meer de twee beluikte laadvensters in de buitengevel, een laadluik in één van de koepelgewelven en twee kaarsnissen in de tussenwand tussen de twee stallen.

De oostelijke stal behield haar oorspronkelijke stalinrichting vermoedelijk tot circa 2010, toen er werkzaamheden plaatsvonden om de ruimte te herbestemmen als feestzaal (zie hoger). Deze werkzaamheden werden niet voltooid. De vloeren en stalinrichting (tussenschotten en voederbakken) werden verwijderd. In de oostelijke muur is een rechthoekige doorgang gemaakt, onder stalen I-balk en met hardstenen dagkanten. Het is onduidelijk of zich hier reeds een opening bevond. Gezien beide ruimtes echter toegankelijk zijn via de binnenplaats, lijkt dit onwaarschijnlijk. De overige interieurafwerking, bestaande uit zwart-witte beschilderde bakstenen wanden is bewaard. In deze ruimte werden geen kaarsnissen aangetroffen, mogelijk werden zij dichtgemaakt bij de herinrichting van de stallen in de jaren 1930.

De zolderverdieping bestaat uit één grote open ruimte, gescheiden door lage bakstenen scheidingsmuren die de traveeën markeren. De ruimte wordt overspannen door een gordingenkap met onderaan flieringen op schaargebinten. De kap heeft bovenaan een nokgording op schoren en standvinken. De houten beschoeiing aan de binnenzijde van de dakconstructie bleef integraal bewaard. De trekbalen steunen op bakstenen sokkels ter hoogte van de hardstenen zuilen van de onderliggende stallen. Ter hoogte van de

scheidingsmuren, respectievelijk tussen de oostelijke en westelijke stallen, en tussen de oostelijke stal en de aanpalende noordoostelijke vleugel, zijn dit doorlopende bakstenen tussenmuurtjes. Aan de zijde van de veldpoort is een eindgevel, die bijna volledig is opgetrokken tot in de nok. Aan de overzijde loopt deze zolderverdieping door naar de noordoostelijke vleugel, boven de stal en het wagenhuis.

Op deze zolder bevinden zich minstens drie gedemonteerde metalen ruiven.

De **noordoostelijke vleugel** sluit aan bij de stalvleugel en bevat achtereenvolgens een **stal, wagenhuis en schuur**. De stal bevindt zich in de hoek van de zuidoostelijke vleugel (stalvleugel) en de noordoostelijke vleugel. Aansluitend bevindt zich het wagenhuis. Beide ruimtes hebben dezelfde afmetingen en zijn gevat onder eenzelfde zadeldak, dat aansluit bij het dak van de stalvleugel. De dakoverstek rust op houten klossen, met daaronder steigergaten van kalkzandsteen. Het verankerde bakstenen volume heeft uitsluitend aan de achterzijde van de stalvleugel een plint van kalkzandsteen. Er bevindt zich één betralied venster in een getoogde negblokomlijsting van kalkzandsteen met sponning, en enkele verluchtingsgaten. De buitengevel van de noordoostelijke vleugel is gesloten, op twee vensteropeningen na. Het betreft een identiek getoogd en betralied venster, en een later ingebracht rechthoekig venster onder rollaag, beide met houten schrijnwerk met kleine roedeverdelingen. Aan de erfzijde zijn drie doorgangen van het wagenhuis met rondboogomlijstingen van kalkzandsteen, rustend op twee monolithische zuilen van blauwe hardsteen, met eenvoudige kapitelen. Centraal erboven geeft één laadvenster in een rechthoekige omlijsting van blauwe hardsteen toegang tot de bovenliggende zolderruimte. Rechts van de bogen van het wagenhuis bevindt zich de deur naar de stal, met een getoogde omlijsting van blauwe hardsteen, met sluitsteen. De originele 18de-eeuwse en typisch tweeledige staldeur bleef bewaard, met inbegrip van het hang- en sluitwerk. Deze deur is preventief gedemonteerd en wordt in deze stal bewaard. De staldeur maakt integraal deel uit van het beschermde monument.³⁵

Het **interieur** van zowel de **stal** als het **wagenhuis** bestaat uit functioneel ingerichte ruimtes van gelijke grootte, overwelfd met bakstenen koepelgewelven steunend op vier monolithische zuilen van blauwe hardsteen, met eenvoudige kapitelen.

De stal heeft nagenoeg dezelfde aankleding als de aanpalende stalvleugel. De vloer en stalinrichting (tussenschotten en voederbakken) werden vermoedelijk circa 2010 verwijderd. In de muur tussen de stal en het wagenhuis werd een identieke rechthoekige doorgang gemaakt, onder stalen I-balk en met hardstenen dagkanten. De overige interieurafwerking, bestaande uit zwart-witte beschilderde bakstenen wanden is bewaard. In deze ruimte werden evenmin kaarsnissen aangetroffen.

Het wagenhuis is een driebeukige halfopen ruimte die in rechtstreekse verbinding staat met de binnenplaats, van waaruit ze plaats gaf aan drie rijtuigen. De ruimte is gekasseid. De dorpels en lage betonnen tussenschotten tussen de drie beuken van het wagenhuis zijn niet origineel. In de tussenmuur tussen het wagenhuis en de schuur werd een identieke rechthoekige doorgang gemaakt, onder stalen I-balk en met hardstenen dagkanten. Een oudere doorgang links hiervan, werd dichtgemetseld. Deze is moeilijk te dateren, aangezien de zwarte beschildering op de onderzijde van de binnenmuren ook het invulmetselwerk bedekt, en bijgevolg jonger is dan deze ingreep.

De **zolderruimte** van de stal en het wagenhuis is verbonden met de zolder van de aanpalende stalvleugel en heeft een identieke interieurafwerking.

De **langsschuur** is een imposant volume dat aanzienlijk hoger is dan de aanpalende gebouwen. Het grote verankerde bakstenen volume onder steil afgewolfd zadeldak is aan de erfzijde voorzien van dakkapellen. De dakoverstek rust op houten klossen, met daaronder steigergaten van kalkzandsteen. De twee afgewolfd kopse gevels hebben muurvlechtingen in het baksteenmetselwerk, en hoekkettingen en uilengaten van kalkzandsteen. Tegen de oorspronkelijk vrijstaande voorgevel aan de straatzijde werd in 1932 een aanbouw gerealiseerd, die vervolgens in 1970 en 1985 werd verkleind en

---

³⁵ Zie bijlage 2 bij het ministerieel besluit, fotoregistratie, afbeeldingen 63 en 64.

aangepast. Hiernaast bevindt zich de schuurpoort aan de straatzijde. Het betreft een decoratief verankerde korfboogpoort in een omlijsting van blauwe hardsteen. Centraal boven de poort is een metalen brandplaatje aangebracht ("PRIMES BRUXELLES"). De tweede kopse gevel is deels aangebouwd tegen het lager volume van het wagenhuis. Hiernaast bevindt zich de schuurpoort aan erfzijde, eveneens in een korfboogvormige omlijsting van blauwe hardsteen. Beide poorten bewaren nog hun indrukwekkende en oorspronkelijk 18de-eeuwse houten poorten, inclusief hang- en sluitwerk en zijn voorzien van schamppalen. Aan de erfzijde bevindt zich een kleine deur in de poort ('klinket'). Door een systeem van ijzerwerk en balken kon de poort worden open gehouden of gesloten.

De erfgevel van de schuur is nagenoeg gesloten en voorzien van een plint in kalkzandsteen. Er bevinden zich één deur en twee vensteropeningen, in een getoogde omlijsting van blauwe hardsteen, met sluitsteen.

De buitengevel is volledig gesloten, op één later ingebracht laadvenster en één keldervenster in de eerste, meest noordelijke travee. Beide zijn voorzien van een rechthoekige omlijsting van blauwe hardsteen. Het keldervenster diende wellicht voor verluchting van de halfverzonken kelder onder de tas, mogelijk een aardappelkelder (zie verder). De buitengevel heeft ook een plint van kalkzandsteen, maar aanzienlijk lager dan elders.

Het **interieur van de schuur** onderging in de tweede helft van de 20ste eeuw enkele belangrijke wijzigingen, maar behield desondanks haar herkenbaarheid en een groot deel van de oorspronkelijke interieurelementen. De graanschuur wordt typologisch aangeduid als een 'langsschuur', waarbij de doorrit zich in de lengte van het gebouw bevindt. Soms bevindt de doorrit zich centraal, soms langs één van de zijwanden, zoals hier het geval is. Deze doorrit wordt de 'dorsvloer' genoemd, aangezien het graan hier werd gedorst. Men kwam de schuur binnen langs één zijde, met een volgeladen kar. De oogst werd gelost op de dorsvloer en men reed vervolgens langs de tegenoverliggende poort weer naar buiten. Doordat de kar leeg naar buiten rijdt is de tweede schuurpoort doorgaans kleiner dan deze waarlangs men de schuur binnenrijdt. Bij het Hof ten Brukom is de schuurpoort aan erfzijde hoger dan deze aan de buitenzijde. Er werd hierbij handig gebruik gemaakt van het licht hellend terrein van de hoevesite. Naast de dorsvloer bevindt zich de 'tas', waar het graan gestapeld werd. Deze was doorgaans iets hoger dan de dorsvloer omdat er zich een halfverzonken kelder bevond, bijvoorbeeld voor opslag van aardappelen. Bij het Hof ten Brukom werd het niveauverschil tussen dorsvloer en tas omgewisseld om de herbestemmingsplannen als feestzaal te realiseren. Dit blijkt onder meer uit de gedeeltelijk dichtgemetselde deuropening van de schuur naar de binnenplaats.³⁶

Het interieur van de graanschuur van het Hof ten Brukom wordt geritmeerd door vijf ronde bakstenen zuilen die de scheiding tussen dorsvloer en tas aangeven en via de bovenliggende stijlen, de houten dakconstructie ondersteunen. De zuilen hebben vierkante bakstenen sokkels, met tussenin grote blokken van blauwe hardsteen waarvan de functie niet geheel duidelijk is. Deze waren mogelijk onderdeel van de draagstructuur van de tas. In de laatste twee, meest zuidelijke traveeën werden deze natuurstenen blokken verwijderd.

De schuur bewaart haar indrukwekkende dakgebinte, meer bepaald een gordingenkap met flieringen op gestapelde schaargebinten. Tussen de flieringen is een gording aangebracht. De kap heeft bovenaan een nokgording op schoren en standvinken. De doorrit van de schuur wordt onderaan afgebakend door bakstenen kolommen met daarboven houten stijlen, die fungeren als steun voor de dekbalken van de onderste schaargebinten. Het is onduidelijk of de houten beschoeiing aan de binnenzijde van de dakconstructie bewaard bleef onder de huidige afwerking met gipskartonplaten.

De wit beschilderde bakstenen interieurafwerking is nog zichtbaar aan de zuidoostelijke muur (erfzijde). Op regelmatige afstand bevinden zich hier enkele kaarsnissen.

Recent, vermoedelijk circa 2010 en later, gebeurden er ingrijpende wijzigingen aan het interieur van de schuur. Hoewel de oorspronkelijke structuur en de functionele interieurafwerking bewaard bleef, zit zij momenteel deels verscholen achter grote

---

³⁶ Zie bijlage 2 bij het ministerieel besluit, fotoregistratie, afbeelding 74.

voorzetwanden van gipskartonplaten. Aan de zijde van het wagenhuis is de eerste travee volledig dicht gebouwd met snelbouwbakstenen en voorzien van een stalen draagstructuur voor een tussenverdieping. Er waren plannen voor een in de grond verzinkbaar podium te realiseren in de schuur, waarvoor centraal ter hoogte van de tas een kleine kelderruimte werd uitgegraven. De dichtgemaakte eerste travee zou wellicht als 'backstage' dienen. Aan de overzijde, richting de Bergensesteenweg, is de achterzijde van het volume zichtbaar dat de lift en trap naar de zolderverdieping van de schuur bevat. Deze zijn toegankelijk via het tegen de voorgevel aangebouwde volume uit 1932.

De zolderverdieping en dakstructuur waren oorspronkelijk volledig zichtbaar vanaf de begane grond. Thans is er een betonvloer ingebracht. De bestaande moerbalken werden hierbij aan weerszijden verstevigd door stalen draagbalken. Hoewel deze ingreep een negatief effect heeft op de leesbaarheid en herkenbaarheid van de schuur, is ze reversibel en werd de bestaande structuur minimaal aangepast. Zo werden de steigergaten gebruikt om de vloer in de zijwanden te verankeren, zonder hiervoor extra doorbrekingen te moeten maken in de muren. De zolderverdieping werd gebruikt als feestzaal. Er zijn een aantal compartimenteringen en een kleine tussenverdieping aan de straatzijde. Aan de overzijde bevindt zich een bakstenen schouwmantel, die niet origineel is. De balken van de dakstructuur werden beschilderd. De bakstenen wanden van de kopse gevels zijn zichtbaar gelaten. Aan de zijde van het wagenhuis bevindt zich een oorspronkelijk houten luik in een houten omlijsting met frontonbekroning. Via dit luik, met bewaard hang- en sluitwerk, dat diende wellicht voor onderhoud, had men toegang tot het dak van het wagenhuis en de aanpalende daken.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 9 juli 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken bevindt het pand zich in een goede bouwfysische toestand. Het gebrekkig onderhoud gedurende de laatste jaren door de vorige eigenaar kan op middellange termijn leiden tot gevolgschade. Het gebouw is momenteel niet bewoond. Een aantal dakgoten en afwateringsbuizen zijn beschadigd of ontbreken volledig. Begroeiing door klimplanten en andere planten vlakbij kan eveneens leiden tot gevolgschade aan het gevelparement.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

Brukom is van oudsher een belangrijk gehucht gelegen op een knooppunt van wegen en waterlopen. Hier vloeiden oorspronkelijk de Labbeek, de Rodebeek en de Pijnbroekbeek samen en mondden uit in de Zenne. In het stroomgebied van deze waterlopen liggen zacht glooiende heuvelruggen, die lange en brede stroken vruchtbaar akkerland vormen. Deze worden doorsneden door kleine dalen, aansluitend bij de waterlopen, waarlangs de beemden (natte weilanden) zijn gelegen. Dit gunstig gelegen natuurlijk landschap bood grote mogelijkheden voor landbouw en veeteelt. Bijgevolg wordt de streek gekenmerkt door oude nederzettingen en woonkernen, wiens ligging door de bodemgesteldheid en het oude wegennet is bepaald.³⁷ Op cartografische bronnen, zoals de kaart van Ferraris, is het volledige gebied waar later het Hof ten Brukom zou worden gebouwd aangeduid als met

---

³⁷ BOSMANS F. (et.al.) 2000: Het Domein Leeuw in de 13de eeuw, in *Lewe*, jaargang 19, 1-4, 11.

bomen beplant weiland. Het volledige centrum van het gehucht Brukom werd bovendien bepaald door dit soort natte weiden, of beemden, die zich uitstekend leenden voor de veeteelt. Brukom dankt zijn strategisch belang eveneens aan de twee belangrijke bovenlokale verbindingswegen die ter hoogte van het gehucht samenkomen. Enerzijds de *Eizingensteenweg* die Brukom van zuid naar noord doorsnijdt en leidt van Halle, over Sint-Pieters-Leeuw, naar Asse. En anderzijds de *Steenweg op Bergen* die Bergen met Brussel verbindt en vlakbij het Hof ten Brukom aansluit op de Eizingensteenweg.

De geschiedenis van Brukom is nauw verbonden met de cisterciënzerinnenabdij van Ter Kameren, gelegen in Elsene. De abdij werd opgericht in 1201 en beschikte al vrij snel over uitgestrekte bezittingen verspreid over een zeventigtal locaties, voornamelijk in de Brusselse randgemeenten en Vlaams-Brabant. Dit grondbezit vormde de basis voor de rijkdom van de abdij en werd in eerste instantie door de abdij zelf geëxploiteerd. De landbouwbedrijven die instonden voor de ontginning van de uitgestrekte bezittingen van de abdij werden aanvankelijk uitgebaat door lekenbroeders. Later, veelal vanaf de 16de eeuw, werd overgestapt op het verpachten van de hoeves, zoals ook de pachthoven in Brukom. De aanwezigheid van de abdij in Brukom gaat terug tot 1238. Brukom is een Germaans toponiem, en betekent een woning in of nabij het broek. Volgens M. Gysseling dateert de vroegste schriftelijke vermelding *Brukehem* van 1225, in het charter van de cisterciënzerinnenabdij Ter Kameren, die in Brukom verschillende bezittingen had.³⁸ Vanaf 1236, bij de vorming van het Land van Gaasbeek, kwam dit gebied onder burgerlijk bestuur van Sint-Pieters-Leeuw. De Ter Kamerenabdij bezat drie pachthoven in het gehucht Brukom, waarvan het 'Hof te Cloostergoet' de grootste was. In 1777 liet de abdij van Ter Kameren een volledig nieuwe hoeve bouwen, iets noordelijker aan de Bergensesteenweg, het huidige Hof ten Brukom. De bouw van het complex kadert vermoedelijk in de enorme bouwactiviteit die de abdij ontplooidde na de Vrede van Utrecht (1713). Veel van haar hoeves werden vanaf het tweede kwart van de zeventiende eeuw immers hersteld en/of uitgebreid. De gebouwen, voorheen van leem- en vakwerk, werden versteend en afgedekt met leien daken. De nieuwe vierkantshoeve in Brukom was aanzienlijk groter dan de oude pachthoeves en verving het grote 'Hof te Cloostergoet'.

Onder Frans bewind werd de abdij, net zoals vele andere religieuze instellingen, opgeheven en werden haar goederen openbaar verkocht. Het goed wisselde tijdens de 19de eeuw meerdere malen van eigenaar en werd steeds verder verpacht, tot aan het midden van de 20ste eeuw. De aanpassingen die toen gebeurden aan de hoeve, getuigen van het bestendig gebruik van de hoevesite voor agrarische doeleinden. In dit geval betreffen het de vroeg 20ste-eeuwse aanvullingen zoals paardenstallen in de zuidwestelijke vleugel, en de in 1938 aangebouwde paardenstallen tegen de straatvleugel. Zij hielden rekening met de bestaande gevelopeningen, het ruimtegebruik en de architectuur van de hoeve (zie verder).

Door middel van cartografische en kadastrale bronnen kan het grondgebruik in de onmiddellijke omgeving van het pachthof relatief precies worden achterhaald. Aan de straatzijde lag een grote ommuurde (moes)tuin ter hoogte van het woonhuis. Tussen de straat en de hoeve lag een kleiner tuinperceel, die samen de toegang tot het pachthof flankeerden. Het grote perceel dat de hoeve haast volledig omringt wordt omschreven als boomgaard. Tegenover de veldpoort van de hoeve. De zuidelijker gelegen weidepercelen zijn lager gelegen, nabij een kleine waterloop. De omgeving van de abdijhoeve is sinds het midden van de 20ste eeuw haar agrarisch karakter verloren. Langs de Bergensesteenweg, in het bijzonder ter hoogte van het gehucht Brukom, is een uitgebreid bedrijventerrein die het zicht op het achterliggende agrarische gebied ontnemt. De andere voormalige pachthoven van de Ter Kamerenabdij, de omwalling van de voormalige 'burcht van Brukom' zijn volledig uit het landschap verdwenen. Sporadisch getuigen nog enkele hoevegebouwen, hoofdzakelijk daterend uit de 19de eeuw, van de voormalige

---

³⁸ DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6, 166.

landbouwactiviteiten. Het Hof ten Brukom vormt een zeldzame getuige van het agrarisch karakter én van het strategisch en historisch belang van het gehucht Brukom. Het vormt de laatste fysieke getuige en verbinding met de Ter Kamerenabdij, die de geschiedenis van Brukom sinds 1238 mede had bepaald.

Ten slotte bezit het Hof ten Brukom ook historische waarde als voormalige abdijhoeve. Als pachthoeve in het bezit van een machtige Brusselse abdij getuigt ze van het landbouwsysteem tijdens het ancien regime. De toegangspoort met duiventil, een privilege weggelegd voor adel en clerus, vormde de veruitwendiging van de bijzondere status van de abdijhoeve.

2.1.2. Architecturale waarde

De abdijhoeve Hof ten Brukom bezit architecturale waarde als representatief en gaaf bewaard voorbeeld van een monumentaal gesloten hoevecomplex. Dit hoevetype is talrijk vertegenwoordigd in de vruchtbare kleistreken. Doorgaans zijn gesloten hoeves ingericht voor gemengd landbouwbedrijf, voor veeteelt en het bergen van een belangrijke landbouwproductie.³⁹ Het betreft vaak zeer grote en architecturaal indrukwekkende ensembles. Deze landbouwwitbatingen worden typologisch gekenmerkt door een zeer gesloten exterieur, wat het geheel een defensief architecturaal karakter verleent. Buitengevels zijn slechts doorbroken door verluchtingsgaten of sporadisch door hoog geplaatste en/of betraliede vensteropeningen. Dit staat in groot contrast met de opengewerkte erfgevels die naargelang de functie een andere uitwerking kennen. Het gesloten hoevecomplex van het Hof ten Brukom is typologisch representatief, maar eveneens uitzonderlijk omwille van zijn uitzonderlijke dimensies en architecturale kwaliteit. De abdijhoeve werd opgetrokken omstreeks 1777 in een zeer typerende bak- en zandsteenarchitectuur onder steile leien bedaking, met afgewolfde zadeldaken. Zowel qua vormgeving als indeling en opstelling beantwoordt het Hof ten Brukom aan de typologie van een 18de-eeuwse gesloten hoeve van het Brabantse type. De gebouwen zijn volgens een rationele rechthoekige configuratie gegroepeerd rondom een gekasseid erf, voorheen met centrale mestvaalt. Het geheel is symmetrisch opgevat en parallel aan de straat ingeplant. De twee hogere haakse vleugels bevatten enerzijds de imposante schuur en anderzijds het woongedeelte met boerenwoning en rentmeesterswoning. Tegenover de straatvleugel met poortgebouw bevindt zich de stalvleugel met veldpoort. Ook wat materiaalgebruik betreft is de abdijhoeve representatief voor de bouwperiode en -stijl. Het onbepleisterde en verankerde baksteenmetselwerk wordt gecombineerd met kalkzandsteen voor plinten, hoekkettingen en negblokken, steigergaten, uilengaten, verluchtingsgaten en poortomlijstingen aan de erfzijde, als ook enkele vensteromlijstingen aan de buitengevels. Blauwe hardsteen wordt aangewend voor de deur-, venster- en overige poortomlijstingen. De geveluitwerking heeft een doorgedreven functioneel karakter en wordt bepaald door de landbouwactiviteiten. Later aangebrachte gevelopeningen of toevoegingen getuigen van een bestendig agrarisch gebruik van de site, maar wijzen op een gewijzigde functie ten opzichte van de oorspronkelijke landbouwwitbating. In de 19de en vroege 20ste eeuw werd er namelijk vooral aan paardenfokkerij gedaan. Hiervan getuigen nog de later toegevoegde paardenstallen. De decoratieve uitwerking van de getoogde deuromlijstingen van de boerenwoning en rentmeesterswoning is typerend voor de bouwperiode en benadrukt de bijzondere status van de bouwheer van de pachthoeve. Dit is eveneens het geval voor het poortgebouw met duiventil, die typologisch representatief is voor abdij- of kasteelhoeves en waarvan de vormgeving met korboogpoort onder een leien (schild)dak kenmerkend is voor Vlaams-Brabant. Niettegenstaande het functionele karakter van de stalgebouwen, is hun architecturale vormgeving bijzonder doordat gebruik werd gemaakt van een overwelving met bakstenen koepelgewelven op monolithische zuilen van blauwe hardsteen. De typerende beschildering van het stalinterieur met een zwarte plint met daarboven wit gekalkte muren is zeer herkenbaar en werd consequent toegepast omwille van de hygiëne.

---

³⁹ TREFOIS C. 1978: *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas, 163-174.

De schuur vormt, samen met het poortgebouw, één van de meest uitgesproken onderdelen van de gesloten hoeve. De grootte van de schuren is evenredig met de graaninkomsten van de landbouwuitbating. De graanschuur van het Hof ten Brukom is een representatief voorbeeld van de *Brabantse schuur*.⁴⁰ Het betreft een langsschuur, waarbij de dorsvloer in de lengterichting gesitueerd is. De schuurpoorten bevinden zich bijgevolg in de kopse gevels van het gebouw, die naargelang de dakvorm zijpuntgevels of afgetopte puntgevels zijn, vaak met cirkelvormige uilengaten in de geveltop. Het houten dakgebinte van de schuur wordt geschoord door monumentale bakstenen zuilen ter hoogte van de scheiding tussen dorsvloer en tas, een constructieprincipe dat onder meer voorkomt in Vlaams- en Waals-Brabant.⁴¹

De torenpoort is typerend voor de monumentaal gebouwde boerderijen in de vruchtbare kleistreek van Brabant, Limburg en Wallonië. Soms is de poort ingewerkt in een dienstvleugel, of bestaat ze uit een meer eenvoudige zadel- of schilddakconstructie. Meestal bevat de poort een duiventil. Het Hof ten Brukom bezit een opvallende torenpoort met duiventil, typerende voor de meest massief gebouwde en grootste gesloten hoeves. De meest massieve hoeves vindt men terug in de weelderige vette kleilanden van het heuvelige Brabant, Haspengouw en Condroz. In deze gebieden waar de landbouwbedrijven genoeg renderen om de hoge kost van indrukwekkende dienstruimten te rechtvaardigen. Het ruimtevolumen der voornaamste bestanddelen, zoals de schuur, staat in rechtstreeks verband met de vruchtbaarheid van de bodem.

Het Hof ten Brukom werd afgewogen ten opzichte van het geïnventariseerde erfgoed in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

Een overzicht van de erfgoedrelicten met thesaurustermen "gesloten hoeve", "18de eeuw" en "Vlaams-Brabant" levert 216 resultaten⁴² op, waarvan er slechts een beperkt gedeelte vergelijkbaar is met het Hof ten Brukom. De afweging werd gemaakt op basis van de hierboven beschreven typologische kenmerken, zoals opstelling, indeling, materiaalkeuze, datering en aanwezigheid van de verschillende functionele onderdelen. Onderstaande lijst betreft de twaalf meest met Hof ten Brukom vergelijkbare hoevecomplexen in Vlaams-Brabant. Van deze 12 hoeves zijn er 7 beschermd als monument (waarvan sommige eveneens als dorpsgezicht).

- Hoeve Bordingenhof, Bierbeek:

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 13.06.2000.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200109>

- Hoeve Berkenhof, Bierbeek:

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 15.05.2000.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/41557>

- Hof te Reutenbeek, Overijse:

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40495>

Niet beschermd.

- Gesloten hoeve van 1777, Hoegaarden:

Niet beschermd.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43572>

---

⁴⁰ HOUBEN C. 2018, *Fier op de hoeve van hier* [online], <https://www.rlz.be/rlzh/projecten/erfgoed/loed-zuid-hageland/fier-op-de-hoeve-van-hier/4841> (geraadpleegd op 22 november 2018).

⁴¹ Zoals bijvoorbeeld de abdijhoeve van de abdij van La Ramée in Geldenaken (Waals-Brabant), de abdijhoeve te Perwez (Waals-Brabant) en de abdijhoeve te Bois-Seigneur-Isaac (Eigenbrakel, Waals-Brabant).

⁴² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten?provincie=20001&typologie=gesloten+hoeven&datering=18de+eeuw&pagina=11> (geraadpleegd op 22 november 2018).

- Gesloten hoeve, Hoegaarden:

Niet beschermd.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43556>

- Hoeve Celongaet, Huldenberg:

Beschermd als monument, 13.09.1996.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43314>

- Hoeve Beenshof, Linter:

Niet beschermd.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42627>

- Gesloten hoeve, Linter:

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 14.06.2002.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42607>

- Hof van Oudenvoorde, Tervuren:

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 18.09.1981.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42808>

- Hoeve Billighout, Tienen:

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 18.09.1981.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200206>

- Hoeve Bosselenhof, Tienen:

Niet beschermd.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42628>

- Monnikhof, Vilvoorde:

Eveneens afhankelijk van de Ter Kamerenabdij.

Beschermd als monument en dorpsgezicht, 22.09.1982.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/70608>

Onderstaande lijst betreft hoeves in Vlaams-Brabant die in mindere mate of slechts gedeeltelijk vergelijkbaar zijn met het Hof ten Brukom. Van deze 19 hoeves zijn er 10 beschermd als monument (waarvan sommige eveneens als dorpsgezicht).

- Sint-Medardushof, Bertem: (vooral wat betreft de schuur en de monumentaliteit van de dienstgebouwen). Beschermd als monument en dorpsgezicht, 22.09.1982.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/41503>

- Hoeve van Hondskalle, Herne: (vooral wat betreft indeling)

Beschermd als monument, 24.01.2013.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39755>

- Hoeve Blauwe Schuur, Bierbeek: (vooral wat betreft de architecturale kenmerken, de vormgeving van de erfgevels en aanwezigheid van de verschillende functionele onderdelen). Beschermd als monument, 02.08.1993.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/41551>

- Hoeve Noë, Boutersem: (gedeeltelijk)

Beschermd als monument, 13.11.2002.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/41601>

- **Potaardehof, Grimbergen** (vooral wat betreft opstelling):
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/75250>
Niet beschermd.

- **Hof te Schiebeek, Herne:** (gedeeltelijk)
Beschermd als monument en stadsgezicht, 23.10.1981.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39636>

- **Gesloten hoeve, Hoegaarden:** (vooral wat betreft architecturale kenmerken en toegangspoort).
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43580>

- **Hof ten Trappen, Hoeilaart:** (gedeeltelijk, vooral wat betreft de schuur)
Beschermd als monument, 08.06.1995.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200185>

- **Gesloten Hoeve, Huldenberg:** (gedeeltelijk)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43312>

- **Hof te Ruisbeek, Kamenhout:** (gedeeltelijk)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39853>

- **Abdijhoeve, Landen:**
Beschermd als monument en dorpsgezicht, 07.04.1995 en 24.05.1994.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43423>

- **Gesloten hoeve, Landen:** (vooral de schuur en stallingen)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43446>

- **Hof te Bree-eik, Lennik:** (vooral wat betreft de schuur en de aanwezigheid van de verschillende functionele onderdelen)
Beschermd als monument, 23.10.1981.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39966>

- **Perckhoeve, Linkebeek:** (gedeeltelijk, behalve het ontbreken van de monumentale toegangspoort)
Beschermd als monument, 13.03.1979.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40026>

- **Herendaelhoeve, Lubbeek:** (vooral de schuur en de indeling)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/42638>

- **Hof van Lombeek, Ternat:** (gedeeltelijk)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40720>

- **Vroenhoeve, Tienen:** (gedeeltelijk; sterk aangepast)
Niet beschermd.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43092>

- Ronkelhof, Wemmel: (gedeeltelijk, deels gesloopt)

Beschermd als monument, 20.03.2012.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/89968>

- Gesloten hoeve Boswinning, Zoutleeuw: (gedeeltelijk, dwarsschuur in plaats van langsschuur)

Niet beschermd.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43186>

De monumentale gesloten hoeves, typisch voor Vlaams-Brabant, zijn dus nog relatief goed vertegenwoordigd. Een deel van de meest monumentale hoeves geniet reeds een bescherming als monument of dorpsgezicht. Er zijn echter relatief weinig abdijhoeves beschermd. Een zoekopdracht in de inventaris van het bouwkundig erfgoed op basis van de thesaurustermen "abdijhoeven", "18de eeuw" en "Vlaams-Brabant" levert slechts acht resultaten op, waaronder de abdijhoeve Hof ten Brukom.⁴³ Van de zeven andere hoeves is er slechts één vergelijkbaar, namelijk de abdijhoeve Zevenborren in Sint-Genesius-Rode (beschermd als monument, 16.11.1981).⁴⁴ Een deel van de hoger opgelijste gesloten hoeves zijn echter ook (voormalige) abdijhoeves, die niet als dusdanig zijn opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed.

Er zijn daarnaast nog veel herkenbare voorbeelden van deze typologie in het Brussels Hoofdstedelijk en het Waalse Gewest, die niet zijn opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed, die zich beperkt tot het Vlaams Gewest. Zo is de schuur van de abdijhoeve bij de voormalige abdij van Aulne in Thuin (Henegouwen) bijna een exacte kopie van de schuur van het Hof ten Brukom (met uitzondering van het gebruik van blauwe hardsteen in plaats van kalkzandsteen).

2.2. Motivering van het type bescherming

2.2.1. Motivering bescherming als monument

De abdijhoeve Hof ten Brukom wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Omwille van de bouwkundige aard van de onroerende goederen, de ensemblewaarde van het geheel en de samenhang tussen interieur en exterieur wordt de hoeve beschermd als monument. Een bescherming als monument biedt de beste garantie op de bewaring van de in hoofdstuk 2.1. van dit beschermingsdossier omschreven erfgoedwaarden.

2.2.2. Motivering van de overgangszone

De overgangszone is noodzakelijk omdat er zich aanbouwen bevinden (zonder erfgoedwaarde) die rechtstreek tegen het beschermde monument zijn aangebouwd en bijgevolg een rechtstreekse impact kunnen hebben op de erfgoedwaarden van het monument. Met het oog op herbestemming en verder beheer van het complex is de afbakening van een beperkte overgangszone op het perceel aangewezen met betrekking tot eventuele nieuwe aanbouwen, aanplantingen, verhardingen, constructies of andere ingrepen aan of in de onmiddellijke omgeving van het monument. Ingrepen in de overgangszone dienen namelijk rekening te houden met het beschermde monument en

⁴³ https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten?tekst=&rechtsgevolgen=&type=&provincie=20001&gemeente=&deelgemeente=&straat_naam=&typologie=abdijhoeven&context=&materiaal=&soort=&tag=&datering=18de+eeuw&stijl=&persoon_naam=&gebeurtenis=&zoeken=zoeken (geraadpleegd op 22 november 2018).

⁴⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/217134> (geraadpleegd op 22 november 2018).

mogen geen negatieve impact hebben op de erfgoedwaarden ervan. Bij voorkeur, en indien mogelijk, versterken de nieuwe ingrepen de erfgoedwaarden van het monument.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

2.3.1. Afbakening beschermd monument

De afbakening van het beschermd monument omvat de gesloten hoeve, Hof ten Brukom, met inbegrip van de gekasseide binnenplaats, met centrale uitsparing voor de mestvaalt. Meer bepaald omvat de bescherming de 18de-eeuwse hoevegebouwen, volgens een rechthoekige configuratie gegroepeerd rondom een erf. Het betreft een schuur met aanpalend wagenhuis en stal, een stalvleugel met erfpoort, een vleugel met boerenwoning, rentmeesterswoning en stal, en ten slotte een straatvleugel met poortgebouw en duiventil. De in 1938 tegen de erfzijde van de straatvleugel aangebouwde paardenstallen zijn eveneens opgenomen in de bescherming. De stallen vormen een getuige van het bestendig agrarisch gebruik van de site na opheffing van de abdij. Door hun inplanting, dakvorm, materiaalgebruik en geveluitwerking met getoogde gevelopeningen zoeken zij aansluiting bij de vormtaal van het oorspronkelijke architecturale ontwerp van de hoeve. De houten gaanderij tegen de erfgevel van de stalvleugel is eveneens een latere toevoeging binnen de afbakening van het beschermde monument, meer bepaald van 1932, maar hield daarentegen geen rekening met de bestaande gevelindeling en vormt geen kwalitatieve toevoeging. Het bezit bijgevolg geen erfgoedwaarde en is niet opgenomen in de bescherming.

Eén deurvleugel van de 18de-eeuwse houten toegangspoort is preventief gedemonteerd, wordt bewaard in de schuur, en maakt integraal deel uit van het beschermde monument.

De originele 18de-eeuwse en typisch tweeledige staldeur van de stal in de oostelijke hoek van het complex (naast het wagenhuis) is preventief gedemonteerd, wordt bewaard in deze stal, en maakt integraal deel uit van het beschermde monument.

2.3.2. Afbakening overgangszone

De overgangszone rond het als monument beschermde Hof ten Brukom omvat de zone van het perceel buiten de historische gesloten hoeve. De aanbouwen tegen de buitengevels, waaronder een sterk verbouwde aanbouw uit 1932 tegen de schuur, een garage tegen de noordgevel van het woonhuis uit 1985, een veranda tegen de zuidwestelijke gevel van de woonvleugel, en de grote aangebouwde paardenrijpiste uit 1970 en paardenboxen tegen de achtergevel van de stalvleugel, bezitten geen erfgoedwaarde en zijn niet opgenomen in de afbakening van het beschermde monument. Ze zijn daarentegen wel opgenomen in de overgangszone. De diverse aanplantingen op het perceel bezitten evenmin erfgoedwaarde. Het huidige perceel refereert niet meer aan de oorspronkelijke perceelstoestand, waardoor geopteerd werd om deze zone niet te beschermen als monument, maar wel op te nemen als overgangszone. Deze overgangszone is noodzakelijk omdat er zich aanbouwen bevinden (zonder erfgoedwaarde) die rechtstreeks tegen het beschermde monument zijn aangebouwd en bijgevolg een rechtstreekse impact kunnen hebben op de erfgoedwaarden van het monument. Met het oog op herbestemming en verder beheer van het complex is de afbakening van een beperkte overgangszone op het perceel aangewezen met betrekking tot eventuele nieuwe aanbouwen, aanplantingen, verhardingen of constructies in de onmiddellijke omgeving van het monument. Ingrepen in de overgangszone dienen namelijk rekening te houden met het beschermde monument en mogen geen negatieve impact hebben op de

erfgoedwaarden ervan. Bij voorkeur, en indien mogelijk, versterken de nieuwe ingrepen de erfgoedwaarden van het monument.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Het onroerend goed is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed (Abdijhoeve Ten Brukom, ID: 40648).⁴⁵

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:⁴⁶

Origineel gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse: Parkgebieden (Datum goedkeuring: 07.03.1977).

Opgenomen in de afbakening van het VSGB (Vlaams Stedelijk Gebied rond Brussel): Zonder specifieke zonering (Gewestplan blijft van toepassing).

2.4.3. Water:

Watertoets – Overstromingsgevoelige gebieden 2017: Mogelijk (ID 21731).⁴⁷

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken. De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Voor de overgangszone zijn eveneens beheersdoelstellingen bepaald. Deze beheersdoelstellingen moeten er voor zorgen dat de erfgoedwaarden van het beschermd onroerend goed zo goed als mogelijk gevrijwaard worden.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten.

⁴⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018: *Abdijhoeve Ten Brukom*, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40648> (geraadpleegd op 22 november 2018).

⁴⁶ Schriftelijke informatie verkregen van de Dienst Omgeving van Sint-Pieters-Leeuw, op 4 december 2018.

⁴⁷ <https://www.geopunt.be/> (geraadpleegd op 22 november 2018).

Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Archiefbronnen

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oorspronkelijke aanwijzende tafel, Sint-Pieters-Leeuw 3, Sectie F, perceelnummers 536-548.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale legger (209), Sint-Pieters-Leeuw, artikel 3517.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen Sint-Pieters-Leeuw, afdeling III (Sint-Pieters-Leeuw), 1932/88; 1938/73; 1970/2; 1983/1; 1985/41.

4.2. Literatuur

BOSMANS F. (et.al.) 2000: Het Domein Leeuw in de 13de eeuw, in *Lewe*, jaargang 19, 1-4.

BOSMANS F. (et.al.) 2006: Pachthoven, in *Lewe*, jaargang 25, 2-3-4.

DOM. VERLEYEN W. 1999: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in *Eigen Schoon en de Brabander*, jaargang 82, nummers 4-6.

S.N. s.d. *Monumenten en landschappen Sint-Pieters-Leeuw*, Gemeentebestuur Sint-Pieters-Leeuw,

SCHEPPERS H. 1999: *Notities over oude pachthoven, molens en herbergen te Sint-Pieters-Leeuw*, s.l.

Sint-Pieters-Leeuw.

TREFOIS C. 1978: *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas.

VAN BELLE J.L. 1994: *Signes Lapidaires. Nouveau dictionnaire Belgique et Nord de la France*, s.l.

VAN KEERBERGHEN J. 2011, Geschiedenis Hof te Vosholen, in *Lewe*, jaargang 30, nummers 1-3.

VERLEYEN W., DE BACKER J. & PICKÉ G. 2010: De wijk Brukom te Sint-Pieters-Leeuw, in: *LEWE*, 29, 1-2.

4.3. Internetbronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Bergensesteenweg* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/114628> (geraadpleegd op 26 september 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Abdijhoeve Ten Brukom* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40648> (geraadpleegd op 26 september 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Rentmeesterswoningen* [online], <https://thesaurus.onroenderfgoed.be/conceptschemas/ERFGOEDTYPES/c/361> (geraadpleegd op 8 november 2018).

CARTESIUS, *Plan parcellaire de la commune de Leeuw-St-Pierre : avec les mutations (1842-1879)* [online], www.cartesius.be (geraadpleegd op 12 november 2018).

CARTESIUS, *Topografische kaart van België* [online], www.cartesius.be (geraadpleegd op 12 november 2018) (Beschikbare uitgaves: 1865, 1878, 1891, 1924-'37 en 1924-'48).

Geopunt Vlaanderen, *Carte des provinces des Pays-Bas, E.H. Fricx (1744)* [online], www.geopunt.be (geraadpleegd op 12 november 2018).

Geopunt Vlaanderen, *Ferrariskaart (1771-1778)* [online], www.geopunt.be (geraadpleegd op 12 oktober 2018).

Google Maps, Satellietbeelden, *Bergensesteenweg 711, Sint-Pieters-Leeuw* [online], <http://www.maps.google.com> (geraadpleegd op 12 oktober 2018).

HOUBEN C. 2018, *Fier op de hoeve van hier* [online], <https://www.rlz.be/rlzh/projecten/erfgoed/loed-zuid-hageland/fier-op-de-hoeve-van-hier/4841> (geraadpleegd op 22 november 2018).

<https://bru-kom.skyrock.com/1.html>, (geraadpleegd op 8 november 2018).

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 5 december 2018).

<https://www.geopunt.be/> (geraadpleegd op 22 november 2018).

KERCKHOVEN B. 2016: *Opties genoeg. Nu enkel nog de juiste eigenaar. Eeuwenoude hoeve Hof ten Brukom staat te koop.* [online], <https://www.hln.be/regio/sint-pieters-leeuw/opties-genoeeg-nu-enkel-nog-de-juiste-eigenaar~af1136a1/> (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

MATTHIJSEN J.W. 1981: *Brandverzekeringsplaatjes* [online], <http://www.maastrichtsegevelstenen.nl/bekeken/brandplaatjes/brandplaatjes.htm> (geraadpleegd op 22 november 2018).

MEGANCK M. 2016: *De Ter Kamerenabdij*, Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 27-28 [online], www.irismonument.be/pdf/nl/36943-Ter_Kamerenabdij.pdf (geraadpleegd op 22 november 2018).

S.N. 2017: *Nieuwe eigenaar wil Ten Brukom bewaren* [online], <https://www.hln.be/regio/sint-pieters-leeuw/nieuwe-eigenaar-wil-ten-brukom-bewaren~aaabede7/> (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

S.N. 2018: *Projecten* [online], <https://www.woenst.be/portfolio-posts/hof-ten-brukom/> (geraadpleegd op 8 november 2018).

S.N. *Hoeves. Hof ten Brucom. St.-Pieters-Leeuw* [online], http://users.skynet.be/fb507134/jan_hoeve_brucom.html (geraadpleegd op 23 oktober 2018).

4.4. Mondelinge en niet uitgegeven bronnen

Schriftelijke informatie verkregen van de huidige eigenaar, op 5 oktober 2018 (plannen en foto's).

Schriftelijke informatie verkregen van de Dienst Omgeving van Sint-Pieters-Leeuw, op 4 december 2018.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.